

SZAKOSZTÁLYI ÉRTESETŐ.

Az 1884. november 15-dikén tartott ülésen a titkár bemutatta dr. Boros Gábor nagy-szebeni főgymn. tanár és tagtárs „Bethlen Kata grófnő élete“ czimű monographiáját. A 134 lapból álló mű 20 lapon ismerteti és bírálja a nő irodalmi munkásságát, a többi élet-történetének van szánva. Az életrajz rendén szerző úgy tünteti fel az 1700-ban, Bonyhán, a mai K.-Küküllő megyében, protestans szülőktől származott Bethlen Kata grófnőt, mint kinek sorsa részvétet, jelleme tiszteletet, írói működése figyelmet érdemel. Részvétet érdemel azon szenvedésekért, melyeket gyenge testi szervezete miatt kellett kiállania s azokért, melyeket hitéért szenvedett, végre az élet sokszoros csapásaiért. Tiszteletet érdemel hitbéli buzgóságáért, valamint azért, hogy jó anya, önfeláldozó nő volt.

Ugyanezen az ülésen olvasta fel dr. Brassai Sámuel tagtárs fenn közölt bírálatát Plautus „Miles Gloriosus“-ának Csiky Gergely által eszközölt fordításáról.

Az idő kifogyta miatt dr. Török István ref. gymn. tanár és tagtárs, már csak csekély részét mutathatta be annak a tanügyi reformjavaslatnak, melyet az erdélyi református tanfőriak 1791-ben szerkesztettek. Az ismertetés nagyobb része a december hó 13-dikán tartott szakülésre maradt. E reformjavaslat ismertetését kiegészítve, dr. Török Istvánnak az erdélyi ev. ref. tanárok 1884. április 17-ikén tartott értekezletén felolvasott értekezésével „Részletek és adatok a kolozsvári ref. collegium XVIII. száz évi történelméből“ cím alatt, a jelen füzet tartalmazza. A dolgozat mindkét fele részét alkotja a kolozsvári ref. collegium történelmének, melyen a szerző a coll. Elöljáróság megbízásából jelenleg dolgozik.

A decz. 13-án tartott ülésen még dr. Brassai Sámuel olvasott fel „Én is hozzá szólok“ cím alatt megjegyzéseket Király Pál „Még egyszer a „fordul elő““ czimű és az Egyetemes Philologiai Közlöny 1884-iki VIII. füzetében megjelent értekezésére. Felolvasó egyfelől Király Pálnak számos tévedését igazítja ki, másfelől az „is“ helyzetét tárgyalá s rendezése általános elméletét kísérté meg.

Többszörös akadályok miatt a szakosztály évi zárulása a tervezettnél későbbi időben, t. i. f. hó 25-dikén d. e. 11 órakor tartott meg.

Ezen ülést dr. Hóman Ottó szakoszt. elnök következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt szakosztály!

Midőn az Erdélyi Muzem-Egyesület, a vidéki hasonló irányú egyesületeknek ez a leghatalmasbika szakosztályok alakítását elhatározta s a szakosztályoknak saját körükben önállóságot s tudományos működésük előmozdítására anyagi támogatást biztosított, nemcsak nagyevű alapítói szellemében és saját magasztos föladata helyes tudatával cselekedett, hanem különösen e város és ez országrésznek régóta s hovatovább mind sajnosabban érzett hiányát pótolta.

Manap, a nagyszámú önálló tudománysszakok, a specialis kutató-sok korában egyes rokon tudományágak s azok művelői szövetkezése is, hazai viszonyaink közt, távol a középponttól, elszigetelten alig, vagy sokkal nehezebben érheti el célját, mintha egy tekintélyes egyesület kebelében s támogatása mellett a szellemi erők csoportosítása- és cél-tudatos irányításával kezdheti meg és fejtheti ki működését.

E nézőpont vezette az Erdélyi Muzem-Egyesületet a szakosztályok szervezésénél, a miért mi részünkről ez alkalommal őszinte elismerésünkkel és hálaunkkal adózhatunk, ez hozta létre a bölcsélet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztályt, mely ma valamivel több mint egy évi főnnállása után első zárulását tartja. Az Egyesület néhány tagja kezdeményezésére csekély alapból indult ki a mozgalom a szakosztály megalkotására, s az a körülmény, hogy tagjai száma 80-ra rug és folyton gyarapodóban van, arra enged következtetni, hogy valóban hézagot igyekszik pótolni s tágabb körben is figyelmet tudott kelteni.¹⁾ Még örvendetesebb szakadatlan működése a szakülésekben; az érdeklődés, melylyel ezek iránt főleg a helyi tagok viseltettek, s az az eredmény, hogy a fölolvastott vagy bemutatott dolgozatok nagyobb része beható bírálat után alkalmasnak találtatott arra, hogy a szakosztály kiadványai között helyet foglaljon.

A szakosztály anyagi és szellemi élete főbb mozzanatairól az ügyek vezetésével a múlt évre megbízott választmány részletes jelentést terjeszt a t. közgyűlés elé.

Szakosztályunk célja és munkaköre határozottan körül van írva; e határokon belül maradt működése, s a hozzá tartozó tudományágak nagyobb részére terjedt ki, reméljük, hogy a többieket is munkálkodása körébe fogja vonni. E tekintetben csak egy irányra vagyok bátor a t. tagtársak figyelmét ez alkalommal fölhívni. Általános tudományos szempontból nagyhasznú, a jelen körülmények közt actualis jelentőségű, s tekintve eredeti célját az Egyesületnek, melynek e szakosztály kiegészítő része, főként ez utóbbi mintegy örökségképp reászállott föladatának

¹⁾ Fájdalommal jelentem hazai tudományosságunk kiváló bajnokának, Horváth Cyrilleknek, ki szakosztályunknak kezdettől óta tagja volt, elhunytát

tartom e hazarész és lakói culturája nyomainak kutatását írott és műemlékeiben. E föladatnak igyekezett megfelelni a szakosztály, midőn kiadványaiban egyik tagtársa kutatása alapján adalékot nyújt egy jeles főiskola múlt százbeli történelméhez s főleg az irodalmi emlék- és jogforráskint egyaránt nevezetes Altenberger-codex kiadása által. De az egyszerű eszköz, a kő, a műemlék is szól a földről és lakóiról, ha nem is mindig oly ékesen, mint az írott emlék, de mindig hitelesen és nem ritkán kizárólag, s épen az archaeologia tere az, melyen a Muzeum-Egyesület — ezt jogosult önérettel mondhatja — militabat non sine gloria: kívánatosnak tartom, hogy szakosztályunk e tért is foglalja el és mivelje sikeresen.

T. közgyűlés!

A szakosztályunk rövid egy évi pályafutása alatt elért eredményekről döntő ítéletet mondani a szakértő közönség van hivatva, de legyen szabad ez első beszámolásunk alkalmával kifejezést adni egyéni véleményemnek, hogy a szakosztály eddigi munkálkodásával is helyet — bármi szerényet — foglalt azoknak az örvendetesen szaporodó harczosoknak sorában, kik zászlajukra a nemzeti tudományosság és mivellődés előbbre vitelét tüzték, s annak a biztató reménynek, hogy ezt a helyet meg is fogja állani.

Az zárulást ezennel megnyitom.

Az éljenzéssel fogadott beszéd után a titkář olvasta fel a választmány következő jelentését a szakosztály eddigi működéséről.

Tisztelt Szakosztály!

A visszatekiütés szakosztályunk egy évi és pár hónapi múltjára nem szolgált alkalmat csupa messzeható tettek, nagyszabású tervezgetések felsorolására, de nyújt biztatást a jövőre s teljes elismerést követelhet a jelenre. Nem ütöttünk nagy zajt, de a csöndben dolgozánk. Kezdeményezésünk nem volt kápráztató fellobbanás, hanem a munkavágy életadó kisugárzása. Munkánk nem volt rohamos, de állandó: működésünket nem a tüntető erőpazarlás jellemezte, hanem a becsületes munkás kitarító igyekvése, melynél a termelés nem apad, hanem az időben növekedni akar és növekedni fog; melynél a komoly elhatározás, a nem szünő tevékenység, a jövő gyarapodás kezességei. A szakosztály által elért eredmények is, bár magukban sem csekélyek, de különös súlyt nyernek azért, mert a még nagyobbserű fejlődés biztosítékai.

Ugy a Tisztelt Szakosztály előtt az elnöki székéből, mint kiadványaink illető rovatában hangoztatott s mindnyájunk által ismert czélektől indítatva az 1883. évi október 19-kére egybehívott értekezleten alakult meg a szakosztály s még azon év folyamában két felolvasó szakülést és egy rendkívüli ülést tartott, utóbbit szabályzata megállapítása végett. E szabályzat megfelelő felhívás mellett szétküldetvén, úgy az

ennek következtében történt csatlakozások, mint későbbi fölvételek folytán a szakosztály tagjainak a száma következőleg alakult:

a muzeum-egylet tagjai közül saját kívánságára a szakosztályba soroztatott	17
évenként 3 frt tagsági díjat fizető helybeli tagul sorakozott, illetőleg fölvétetett	22
évenként 2 frt tagsági díjat fizető nem helybeli tagul sorakozott, illetőleg fölvétetett	41
A tagok létszáma tehát eddigelé	80

Szerény szám, de annál több elismerést érdemel a végzett munka kivált ha arra is tekintettel vagyunk, hogy dolgozó tagjaink rendszeres rendkívüli foglalkozásaik által annyifelé vannak igénybe véve, s különösen a fővárosi sajtó vonzerejének nem egy könnyen állhatnak ellent. Eltekintve a két havi szünetektől, a múlt évnek egy hónapja sem töltött el szakülés tartása nélkül, s ezen kívül három keblí zárt ülésünk is volt, mely utóbbiaknak fontosabb tárgyai tagok fölvétele és a választmány megválasztása voltak.

Az 1883. év utolsó hónapjaiban és a múlt évben tartott 12 szakülésen 13 tagtárs 23 ízben olvasott fel, illetőleg mutatott be 21 művet.

Ezen kívül dr. Finály Henrik tagtárs az 1883. decz. 8-dikán tartott szakülésen részletes indokolás és tervezet kíséretében javaslatot olvasott fel arra nézve, hogy a szakosztály vegye kezébe azon előmunkákat, melyek a magyarországi közép- és újkori latinság szótárának szerkesztésére anyaggyűjtéssel megvethetnék az alapot.

Az indítvány eszméje általános helyesléssel találkozott, de a szakosztály tekintve, hogy akkor a szervezkedésnek még lényeges teendő nem végezte el, a nagy feladattal szemben a tényleges kivitelre nézve egyelőre tartózkodó álláspontot foglalt el. Minthogy pedig kevés idő múlva a magyar tud. Akadémia buzgalommal karolta fel ezen ügyet nekünk nem maradt egyéb hátra, mint sikert kívánnunk a szakosztályunk kebelében megszülemlett eszme kiviteléhez.

A szaküléseken felolvasott vagy bemutatott 21 műből 15 művet szerzőik kiadásra ajánlván fel, a választmány bírálata alapján 10 kiadvány nyomtatott kiadványaink közt, 2 sajtó alatt van, 3 visszaútasított. Így hát mindnyájunk örömeire becsülettel megfelelhetünk a kiadványok nézve tett ígéretünknek, mert ha az I. kötetnek néhány nap alatt megjelenő negyedik füzetét is szétküldhetjük, tagtársaink mintegy 22 ívbe fogják bírni a szakosztályi munkálkodás nagyobb részét.

A választmány igazán is tőle kitelhetőleg igyekezőn előmozdítani a munkálkodást, az eredeti dolgozatok nyomtatott ívét 25 forintért a fordítását és titkári jelentését 16 frt tiszteletdíjjal jutalmazta.

Kiadványainkból szétküldetett, helyben és a vidékre:	
tagoknak	80 példány.
előfizetőnek	1 „

muз.-egyleti tagoknak, kik ugyan nem szakosztályi tagok is egyszersmind, de az alapszabályok értelmében igényt tartanak kiadványainkra	52 példány.
helybeli lapoknak és intézeteknek	7 tiszt. péld.
budapesti lapoknak	17 „ „
kitünőségeknek	2 „ „
Összesen	159 példány.

Ezen kívül kiadványaink a helybeli könyvtárak útján is árusítottak tüzeteként.

Üléseinket természetesen inkább csak helybeli tagtársaink látogatták és a tanúsított részvét szakosztályunk életrevalóságának és szükségességének kedvezően mutató hévmérője.

A választmány összesen hét ülést tartott a folyó ügyek intézése végett. Egyik fontos működése a kiadásra felajánlott művek megbírálása volt abból a szempontból, hogy méltók-e azok a kiadásra? Elvi jelentőségű határozatai a kiadványokhoz csatolt értesítőben már közölvélvén, itt feleslegessé vált ismétlésük.

De különösen kiemelendő a választmánynak az az intézkedése, melylyel egy csaknem 20 nyomtatott ívre terjedő jogforrás kiadására vállalkozott.

Ez a Nagy-Szebenben a Bruckenthalféle könyvtár kéziratgyűjteményében őrzött Altenbergerféle codex, mely valószínűleg a 14-ik századból származva, magában foglalja a Svábtükör Landrechtjét, a magdeburgi Weichbildjogot és az yglai város- és bányajogot. A kéziratot dr. Lindner Gusztáv m. kir. tud.-egyetemi tanár és tagtársunk, kiadványaink 3. füzetében kritikailag kimerítően ismertetvén, szakszerűen le is másolta s kiadásra felajánlotta a választmánynak. Ez tekintettel arra, hogy egyletünknek általános tudományos törekvései mellett hazánk ismertetésének előmozdítása is feladatai közé tartozik, mindkét célnak szolgálni vélt, midőn a kiadással járó, erőnkhez mérve jelentékeny áldozat meghozatalától nem riadt vissza. A codex szövegkiadása, melyet tagtársaink kedvezményes árban szerezhetnek meg, rövid idő alatt lehető díszes kiállításban fogja elhagyni a sajtót. Vajha a tudományos világ érdeklődésével jutalmazná úgy a tudós kiadó fáradozását, mint szakosztályunk áldozatkészségét!

Mert e mű kiadása újabb tanúsága annak, hogy a szakosztály a kellő magaslatról bírja felfogni hivatását s a rendelkezésre álló segélyforrásokat méltóan értékesíti. Éppen ezért, de egyszersmind a kezdet nehézségeinek nyomása alatt, úgy szintén tekintettel arra is, hogy a jövő biztosítása végett nagyobb erőt kell kifejtenünk a közönség részvételének és támogatásának megnyerése végett, határozta volt el magát a választmány arra a lépésre, hogy kérést intézzen a muzeum-egylet igazgató választmányához a rendes 1000 frt évi általány mellett azon 1000 frtnak is a szakosztály céljaira leendő átengedése iránt, mely az egylet

történelmi szakközlönyének az 1883-dik évben történt megszűnése következtében felhasználatlan maradt. Ugyanekkor az is kéretett, hogy a szakosztály a tagsági és előfizetési díjakat a maga kiadásainak fedezésére fordíthassa. Kérésünk utóbbi részét kedvezően intézte ugyan el az igazgató választmány, megengedvén, hogy jövőre a szakosztályi tagsági és előfizetési díjak pénztárunkba folyjanak be, de az 1000 frt kiutalására nézve tagadó értelemben határozott. Ennélfogva az ügy a muzeum-egyletnek 1884-dik év május havában tartott közgyűlésén szóba hozatván, itt a szakosztály szükségleteire a múlt évre összesen 1500 forint utalványoztatott.

Midőn köszönetünket fejezzük ki a közgyűlés gondosságáért, egyzersmind kifejezést adhatunk azon reménynek, hogy a fennebb vázolt eredmények bizonyára meg fogják győzni a muzeum-egylet minden tagját, hogy szakosztályunk éppen a muzeum-egylet magosabb céljai szellemében működik, miért utóbbi sem fogja megvonni a kitelhető támogatást.

Hogy a rendelkezésünkre bocsátott segélyforrásokat mennyire igyekeztünk minél jobban értékesíteni, mutatni fogja a fennebbi adatok összehasonlítása az itt következő pénztári kimutatással.

A szakosztálynak nem lévén külön pénztárnoká, pénzügyeinket az elnök kezelte. A választmány elé terjesztett és minden tételében helyesnek talált számadás részletes adatait főbb tételekben összegezve, a szakosztálynak 1883. decz. 1-től kezdve 1885. január 23-dikáig következő bevételei és kiadásai voltak :

I. B e v é t e l :

1. A Muzeum-Egylettől 1884-iki átalány	1000	frt	—	kr.
2. " " pótlék	500	"	—	"
3. Tagsági és előfizetési díjakból	152	"	—	"
4. Füzetek árúsításából eddig befolyt	3	"	75	"
5. Intercalaris kamatok	8	"	33	"
Összesen :	1664	frt	8	kr.

II. K i a d á s :

1. Kiadványok nyomdai költsége	345	frt	20	kr.
2. " " írói tiszteletdíja	358	"	—	"
3. Az Altenberger-codex nyomtatása	426	"	80	"
4. " " " írói tiszt. díjának első fele	197	"	50	"
5. A szabályzat és felhívások kinyomt. és szétküldése	20	"	40	"
6. Irodai és postai költség	16	"	78	"
7. Pénztári könyvek	2	"	50	"
8. Szolga díjazása	20	"	—	"
Összesen :	1387	frt	18	kr.

III. Pénztári maradvány : 276 frt 90 kr.

Kolozsvárt, 1885. jan. hó 24-én.

Dr. Schilling Lajos,
szakosztályi titkár.

E jelentés tudomásul vétetvén, a tárgysorozat rendén határozatik, hogy a szakülések ezután is, mint eddig, minden hó második szombatján tartassanak.

A számadások megvizsgálásával dr. Finály Henrik és dr. Török István tagtársak biztatván meg s az ülés szünetelése alatt tisztükben eljárván, jelentik, hogy a számadásokat teljesen rendben, minden tételét helyesnek s okmányokkal igazolva találták. Minélfogva a felmentvény a pénztári számadások iránt a választmánynak megadatik.

Ezután elfogadja a szakosztály a választmány által az 1885-dik évre következő tételekben javasolt költségelőirányzatot:

I. B e v é t e l :

1. Pénztári maradvány	276	frt	90	kr.	
2. Átalány az Erd. Múzeum-Egylettől	1000	"	—	"	
3. Tagsági és előfizetési díjakból	150	"	—	"	
4. Egyes füzetek árából	10	"	—	"	
5. Intercalaris kamatokból	15	"	—	"	
6. 100 példány Altenberger-codex eladásából melhető	268	"	—	"	
	<hr/>				
	Összesen :	1719	frt	90	kr.

II. K i a d á s :

1. Két fénynyomat az Altenberger-codexhez	80	frt	—	kr.	
2. Az Altenberger-codex kiadásáért járó tisztelet- díj második fele	197	"	50	"	
3. Az 1884-iki illetmény IV. füzete	280	"	—	"	
4. Irodai költség	10	"	—	"	
5. Postai "	15	"	—	"	
6. Szolga díjazása	20	"	—	"	
7. Vegyes kiadás	20	"	—	"	
8. 1885-dik évi kiadványokra	1097	"	40	"	
	<hr/>				
	Összesen :	1719	frt	90	kr.

Ugyancsak a választmány ajánlatára dr. Závodszy Széchy Károly helybeli felső leányiskolai tanárt egyhangulag tagnak választja meg a szakosztály.

Most már végét érven az elnök valamint tisztársai és a választmány megbízása, elnök meleg köszönetet mond a szakosztálynak a beléjük helyezett bizalomért s úgy az ő, mint az említettek nevében bejelenti mindnyájuk visszalépését.

A szabályzat titkos szavazást rendelvén, a gyűlés ez úton kivétel nélkül eddigi tisztviselőit s a választmány eddigi tagjait jutalmazza meg újlag bizalmával. E szerint az 1885-ik évre megválasztott tisztikar és választmány következő tagokból áll:

Elnök: Dr. Hóman Ottó.

Alelnök: Dr. Felméri Lajos.

Titkár: Dr. Schilling Lajos.

Választmányi tagok: Dr. Ferenczi Zoltán, Hegedüs István és dr. Szamosi János.

Kolozsvárt, 1885. jan. 25-ikén.

A titkár.